

Udvidet arbejdsbeskrivelse for adoptanter i Frøsamlernes adoptionsprogram.

Tak for, at du vil være adoptant i Frøsamlernes adoptionsprogram! I det følgende finder du:

- Dine arbejdsopgaver - side 1
- Noter med uddybende kommentarer til opgaverne inkl. tips og idéer - side 2
- Du har ingen udgifter - side 4
- Ekstraopgaver, som du kan løse, hvis du har tid og lyst - side 5
- Strukturen i Frøsamlernes bevaringsarbejde - side 5
- Forklaring af ord og begreber - side 6

Du vil med netop din frivillige indsats bidrage til at virkeliggøre Frøsamlernes vision:

”Foreningens formål er at fremme den folkelige bevarelse af genetisk mangfoldighed indenfor land-, skov- og havebrug, vilde planter og stuekultur til almen gavn for nutid og kommende generationer.”

(Formålsparagraffen, §2, stk. 1 i Frøsamlernes vedtægter)

Dine arbejdsopgaver

Dine arbejdsopgaver er først og fremmest (se flere oplysninger i noterne):

1. At dyrke sorten så jævnlige, at du er selvforsynende med spiredygtigt frø eller vegetativt materiale.
2. At sørge for at holde sorten ren ved passende isolation og at sørge for, at du altid bruger sortens korrekte navn og FS – nummer.
3. At orientere koordinator for sorten, hvis du ikke kommer i gang med sorten, ønsker at holde op med at dyrke sorten eller melder dig ud af foreningen.
4. At registrere dyrkningsåret for sorten via ”Min side” på <https://www.froesamlerne.dk/min-side>

Herudover er det vigtigt:

5. At sørge for god og tydelig skiltning ved sorten, så den ikke mistes i din have eller blandes med andre sorter
6. At tage frø af det antal planter, der anbefales for at få levedygtige frø og undgå indavl indenfor den art, som sorten tilhører
7. At kontakte koordinatoren, hvis du er i tvivl om noget eller har spørgsmål vedr. sorten
8. At meddele koordinatoren, hvis du ændrer mailadresse, telefonnummer eller postadresse
9. At deltage i et eller flere af Frøsamlernes begynderkurser i frøavl, planteformering etc., hvis du har mulighed for det
10. At benytte Frøsamlernes hjemmeside og database så meget som muligt til f.eks. at registrere dyrkningsåret for din adoptionssort, studere frølisterne og databasen m.m.

Du kan bidrage væsentligt med:

11. At levere en lille portion frø eller plantemateriale af sorten tilbage til koordinatoren med jævne mellemrum efter aftale med denne, og når denne har behov for frø til backup af sorten, forsøg m.m.
12. At udbyde frø eller planter af sorten på Frøsamlernes frøliste i det omfang, det er muligt for dig

Noter med uddybende kommentarer til opgaverne inkl. tips og idéer

Ad opgave 1): At dyrke sorten.....

- Frøsamlerne hævder ikke ejendomsret over adoptionssorterne, men passer på dem. Det gøres ved, at hver enkelt adoptant først og fremmest tager frø eller opformerer planter nok til at sikre egen dyrkning med et overskud som sikkerhedsnet – og nok til at høste til evt. spisebrug.
- Som adoptant skal du være medlem af foreningen, men der kan i sjældne tilfælde gøres undtagelser, hvis praktiske grunde taler for det.
- Din adoptionssort bliver dyrket af mindst to helst tre adoptanter, så den kan blive bevaret så sikkert som muligt.
Der er altså som udgangspunkt flere om opgaven. Det kan være en god idé at udveksle erfaringer med de andre adoptanter indenfor det planteområde, som din adoptionssort tilhører.
Koordinatorer kan være behjælpelig med kontaktoplysninger, hvis der er behov for det. Du kan også bruge Kort over medlemmer, som du finder på <https://www.froesamlerne.dk/foreningen> Du finder koordinatorene på <https://www.froesamlerne.dk/froe/adoptionprogrammet-og-koordinatorerne>
- Du vil som hovedregel få udleveret frø eller plantemateriale af koordinatoren.
- Sammen med frø og plantemateriale vil du udover en kort arbejdsbeskrivelse evt. få udleveret en dyrknings- og frøavlvejledning. Frøsamlernes Bevarings- og Adoptionsudvalg, vil sammen med koordinatorene i de kommende år arbejde på at skrive vejledninger for de forskellige planteområder. Du kan også bruge Frøsamlernes 30-siders hæfte om frøavl: "Frøavl: Om at gå i frø – og vokse med opgaven", der kan downloades via <https://www.froesamlerne.dk/foreningen/vore-udgivelser>
- Du er velkommen til selv at finde en plante på Frøsamlernes frøliste, som du har lyst til at prøve kræfter med. Så skal du blot selv bestille sorten ved at følge frølistens anvisning i afsnittet "Sådan bestiller du". Hvis du synes om sorten, når du har prøvet at dyrke den, kontakter du den relevante koordinator for at blive registreret som adoptant. Det kan være en god idé at prøve en sort inden en evt. adoption for at se, om du kan li' den. Det er jo svært at tage sig af et adoptivbarn, man ikke bryder sig om.
- Du må meget gerne kontakte koordinatorene, hvis du har brug for at finde ud af, hvilken sort der kunne være bedst for dig at adoptere.
- Frøsamlerne betaler alle udgifter til pakning og forsendelse af frø og plantemateriale i forbindelse med afprøvning og adoption.
- Det er vigtigt, at du ikke sår alle de frø, du får udleveret, men gemmer nogle af de originale frø, hvis noget skulle gå galt.
- Hvis du i forvejen har lidt erfaring med afgrøden, må du meget gerne lave en aftale om adoption med den relevante koordinator med det samme.
- Det er rigtig godt, hvis du kender levetiden på frøene hos din adoptionssort. Måske er det ikke nødvendigt at dyrke, opformere eller samle frø hvert år. På den måde kan du både få glæde af adoptionssorten, samle frø af den, når det er nødvendigt og nyde en hel masse andre planter i din have.

Ad opgave 2): At sørge for at holde sorten ren.....

- Der er stor forskel på, hvordan man mest hensigtsmæssigt holder sorten ren indenfor de forskellige plantegrupper. Brug gerne "Frøavl: Om at gå i frø – og vokse med opgaven". Du

kan også bruge den dyrknings- og frøavlsvejledning, som du evt. har fået udleveret af koordinatoren, eller kontakte koordinatoren.

- Frøsamlernes sorter har alle et såkaldt FS-Nummer/FS-ID. FS står for Frøsamlerne. Nummeret er med til at identificere vores sorter i databasen og på Frølisten, og mindske risikoen for sammenblanding af sorter med næsten identiske navne – men med forskellige oprindelser og historier.
FS-nummeret skal altid følge adoptionssorterne, når vi opformerer, dyrker, bytter eller sælger frø og planter af dem.

Ad opgave 3): *At orientere koordinator for sorten.....*

- Det sker, at adoptanter af Frøsamlernes sjældne adoptionssorter melder sig ud af foreningen og holder op med at dyrke planten uden at give den relevante koordinator besked om det. Det kan have fatale konsekvenser for den plante, som de er blevet betroet. Derfor er det af afgørende betydning, at du giver koordinatoren besked, hvis du melder dig ud af Frøsamlerne.
- Det er ligeledes meget vigtigt, at du leverer en portion frø og noget plantemateriale tilbage til foreningen, hvis du melder dig ud.

Ad opgave 4): *At registrere dyrkningsåret for sorten.....*

- Det er afgørende for sikkerheden i Frøsamlernes bevaringsarbejde, at koordinatoren kan følge de enkelte adoptionssorter i adoptanternes haver.
Derfor vil koordinatoren i princippet kontakte dig én gang hvert år for at høre status på din adoptionssort. Det er nemlig vigtigt for os at vide, om vores decentrale græsrods-genbank fungerer, og om der f.eks. er frø nok til nye adoptanter.
- Det allerbedste for alle er dog, hvis du hvert år selv registrerer dyrkningsåret på Frøsamlernes hjemmeside ved at logge ind og bruge knappen Mine adoptionssorter på <https://www.froesamlerne.dk/min-side>. På den måde hjælper du koordinatoren, så vedkommende ikke skal kontakte alle adoptanter hvert år. Du kan med nogle få klik gøre en stor forskel her.

Ad opgave 5): *At sørge for god og tydelig skiltning ved sorten.....*

- Ved at benytte dig af grundig og stabil skiltning, eller registrering i en haveplan, i forbindelse med dyrkningen af din adoptionssort er du med til at sikre størst mulig orden i Frøsamlernes sorter.
Det er vigtigt, at skiltene udfyldes med både sortsnavn og FS-nummer, og at der benyttes en permanent tusch, der er både vandfast og UV-beständig. Det er godt, hvis du sætter et planteskilt i hver sin ende af rækken med din adoptionssort eller flere steder omkring planten.
- Når det en sjælden gang går galt, så er det vigtigt, at du bemærker det, kasserer materialet og melder det til koordinatoren, så du kan få udleveret nyt sortsrent materiale.

Ad opgave 6): *At tage frø af det antal planter, der anbefales.....*

- Brug gerne "Frøavl: Om at gå i frø – og vokse med opgaven" eller kontakt koordinatoren. Du kan også bruge den dyrknings- og frøavlsvejledning, som du evt. har fået udleveret af koordinatoren.

Ad opgave 7): *At kontakte koordinatoren.....*

- Koordinatoren fungerer som rådgiver og bagvagt for dig i spørgsmål om adoption eller adoptionssorter.

Ad opgave 9): *At deltage i et eller flere af Frøsamlernes begynderkurser.....*

- Året rundt afholder Frøsamlerne en række kurser. Deltagerne hører om foreningens formål og om, hvordan vi formidler frø. De får grundlæggende botanisk viden om bestøvning og renholdelse af sorter og en praktisk indføring i frøavlshåndværket: Høst, tørring, rensning og opbevaring af frø. Du kan finde kommende kurser på <https://www.froesamlerne.dk/kommende-arrangementer>
- Der er ikke en obligatorisk del af en adoptants arbejde at deltage i frøavlskurserne, men vi opfordrer til det, hvis du ikke allerede har været på et af dem.

Ad opgave 10): *At benytte Frøsamlernes hjemmeside og database.....*

- Vores database indeholder over 800 sorter, ofte med flere oplysninger end i Frølisten, og du finder den på <https://www.froesamlerne.dk/sortsdatabasen>
- I databasen kan du, når du er logget ind, se, om der er andre adoptionssorter indenfor det planteområde, som din sort hører til. De vil i givet fald være markeret med Adoption i feltet 'Prioritet'.

Du kan også se, om der er knyttet adoptanter til sorten ved at klikke på Adoption i feltet Adoption (aktive adoptanter og historik). Derefter kan du finde evt. andre adoptanter ved at bruge Kort over medlemmer på <https://www.froesamlerne.dk/foreningen>

Ad opgave 11): *At levere en lille portion frø eller plantemateriale.....*

- Sikkerhedsbackup/duplikering er af afgørende betydning for Frøsamlernes bevaringsarbejde, da den er med til at sikre, at sorter og arter ikke forsvinder fra vores samling.
- I nogle tilfælde er Frøsamlerne afhængige af adoptanterne for at kunne tilbyde frø eller plantemateriale til andre adoptanter eller opformere frø til forsøg og medlemsprojekter. I givet fald, vil koordinatoren spørge dig, om du vil bidrage.
- Hvis koordinatoren beder dig om at sende frø eller plantemateriale til en anden adoptant eller til forsøg og medlemsprojekter dækkes dine udgifter til forsendelse af foreningen.

Ad opgave 12): *At udbyde frø eller planter af sorten på Frøsamlernes frøliste.....*

- Det er ikke et absolut krav, at du leverer frø og planter til Frølisten eller Markedskassen, men vi ville blive rigtig glade, hvis du ville bidrage ved at lave et overskud til andre. På den måde kan vi i fællesskab øge antallet af medlemmer, der udbyder og leverer frø og plantemateriale.
En af koordinatorene har formuleret det således: "Vi deler med dig, så du kan dele med andre. Det ville være dejligt, hvis du tog lidt ekstra frø, du kan tilbyde til andre frøsamlere". Selv en lille mængde frø har stor betydning for os alle i foreningen og for dens arbejde.

Indenfor ovennævnte rammer, er der selvfølgelig plads til, at du kan udføre opgaverne på din egen måde og selv sætte dit personlig præg på dyrkningen af din adoptionssort.

Du har ingen udgifter

Dine udgifter i forbindelse med udførelsen af dine arbejdsopgaver som adoptant dækkes af foreningen. Derfor betaler Frøsamlerne, hvis du selv bestiller frø eller planter fra frølisten til adoption. Eller hvis du sender frø af din adoptionssort til andre medlemmer, der gerne vil være adoptanter. Det samme gælder, hvis du leverer frø til salg på de markeder, som Frøsamlerne deltager i. Du skal blot sørge for at samle dine bilag, attestere dem og sende dem via mail til vores bogfører Hanne Thillerup på kontakt@foreninglet.dk

Ekstraopgaver, som du kan løse, hvis du har tid og lyst

Det ville være ekstra godt for Frøsamlerne bevaringsarbejde, hvis du havde tid og lyst til:

- at deltage i erfaringsudveksling med de andre adoptanter indenfor det planteområde, som din adoptionsort hører til. Gerne i samråd med koordinatoren.
  - Det kan ske via sociale medier, hvis du bruger sådanne, og du og alle de øvrige adoptanter indenfor planteområdet er indforstået med det. Eller via havevandring, frøbyttearrangementer eller lign.
  - I må også gerne tage initiativ til at danne en adoptionsgruppe omkring sorterne indenfor det enkelte planteområde, hvor I hjælper hinanden og bytter frø af eller opformerer de adoptionsorter, som I dyrker. Måske kan I på skift afprøve dem og se, om de passer på sortsbeskrivelserne og er leve- og leveringsdygtige?
- at beskrive din adoptionsort. Det kan være ved at tegne, måle, observere og nedskrive oplysninger om sorten. Bevarings- og Adoptionsudvalget vil i de kommende år arbejde på at udvikle let brugbare beskrivelsesark. Du må også gerne spørge koordinatoren til råds.
- at fotografere sorten, så foreningen har fotodokumentation til rådighed i bevaringsarbejdet, i databasen, til Frølisten og til frøposerne, som bruges på markederne.
- at deltage i evt. prøvedyrkninger af de af Frøsamlernes sorter eller sorter fra andre kilder, som måske kunne være interessante som adoptionsorter. Koordinatoren, vil kontakte dig, hvis der er brug for evt. prøvedyrkninger.
- at føre en logbog med diverse iagttagelser omkring både almindelig dyrkning, formering og frøavl, så du får bevaret den viden, du opbygger og evt. kan dele den med andre. På den måde samles der i foreningen en fælles viden, der vil kunne indsamles, bruges af alle medlemmer og sikres for fremtiden.

Strukturen i Frøsamlernes bevaringsarbejde

Frøsamlernes allervigtigste opgave er at bevare historiske sorter. Det gør medlemmerne ved at dyrke, bruge og nyde sorterne. I kraft af samarbejdet i foreningen udgør medlemmernes haver derfor en decentral "græsrods-genbank". På den måde bidrager de til, at der bliver passet godt på vigtige gamle sorter af køkkenurter, prydplanter, potteplanter, krydderurter, landbrugsplanter, bærplanter, bærbuske, frugttræer og reliktpanter.

Når foreningen finder eller modtager en værdifuld og sjælden sort eller plante, der kan karakteriseres som bevaringsværdig, bliver den en del af Frøsamlernes bevaringsarbejde ved at få status som **adoptionsort**, og den kommer til at indgå i foreningens **adoptionsprogram**. Her sørger foreningen via en række **koordinatorer** for, at mindst to frøsamlerer dyrker den og bliver adoptivforældre for den. Disse adoptivforældre kalder foreningen for **adoptanter**.

Adoptionsorterne kan både være frøformerede og vegetativt formerede.

Koordinatorerne styrer og holder øje med de plantegrupper, som foreningen har valgt at inddele adoptionsorterne i. De registrerer adoptanterne i Frøsamlernes database og sørger for, at de holder adoptionsorterne ved lige og passer godt på dem. Du kan finde en oversigt over koordinatorerne på foreningens hjemmeside via <https://www.froesamlerne.dk/arbejdsgrupper-og-udvalg>

Frøsamlernes **Bevarings- og Adoptionsudvalg** har det overordnede praktiske ansvar for adoptionsprogrammet. Medlemmerne af Bevarings- og Adoptionsudvalget kan ses på foreningens hjemmeside via <https://www.froesamlerne.dk/arbejdsgrupper-og-udvalg>. Bevarings- og Adoptionsudvalget afgør i samråd med koordinatorerne, hvilke af Frøsamlernes sorter, der kan kategoriseres som adoptionsorter, og om de skal indgå i adoptionsprogrammet. Det gør udvalget ud fra en række kriterier, som du kan finde på <https://www.froesamlerne.dk/froe/adoptionsprogrammet-og-koordinatorerne>

Når en sort opfylder kriterierne, sørger Bevarings- og Adoptionsudvalget for, at den får tildelt prioriteten Adoption i Frøsamlernes database.

Forklaring af ord og begreber

Accession - betyder egentlig en del af en samling (fx museum, bibliotek, genbank). Frøsamlerne bruger udtrykket om en indsamlet plante og dens efterkommere, oprettet som en post i foreningens samling af sorter – i databasen. Udtrykket bruges også i genbankerne rundt omkring i verden som eksempelvis den nordiske genbank, NordGen (se NGB)

Art - se sort

Databasen - Frøsamlernes database bruges til at registrere de sorter, som medlemmerne har adopteret, udbyder på frølisterne eller opformerer til markedskassen. Alle sorter, der udbydes på foreningens frølistere registreres i databasen, idet databasens oplysninger danner grundlag for udarbejdelsen af frølisterne. Databasen indeholder over 800 sorter, ofte med flere oplysninger end i Frølisten, og den findes på Frøsamlernes hjemmeside: <https://www.froesamlerne.dk/sortsdatabasen>

EU's fælles sortliste - henviser til EU's *Fælles sortliste over grøntsagsarter* og EU's *Fælles sortliste over landbrugsplantearter*, der opdateres løbende. Sorter, der skal kunne sælges lovligt i EU, skal være optaget på disse lister. Der er dog en række undtagelser fra markedsføringsreglerne for såkaldte bevaringssorter. Som privat person må man frit bytte frø til privat brug indenfor. Se mere om frøbytte på <https://lbst.dk/virksomheder/froe-og-saedekorn/certificering/del-froe/>

Ex Situ - Bevaring Ex Situ er defineret som bevaring i genbanker som frø eller i klonarkiv på friland som vegetativt materiale. Se In Situ

F1-hybrid - er førstegangskrydsningen mellem to helt rene og indavlede linjer, der hver især har nogle ønskværdige egenskaber – selv om de på andre områder er svækkede ved indavl. Ved krydsning af disse to linjer får man salgsfrø til næste sæson. Disse skal mærkes med F1, som betyder første filialgeneration (af latin filia - datter). De F1-planter, man får i haven af disse frø, har fået de bedste egenskaber fra begge linjer, og de er ofte stærkere, større, mere ensartede eller hurtigere end nogen af forældrene. Nogle F1-planter kan også producere levedygtige frø til næste generation, men det er helt sikkert, at man ikke får det samme livskraftige, ensartede resultat i 2. generation. Her vil afkommet spalte ud, og man får alle mulige forskellige planter, hvoraf nogle har de dårlige egenskaber fra "bedsteforældrene".

Frølisten - er en liste over de frø og planter, som medlemmer tilbyder hinanden. Listen udkommer to gange årligt

FS-ID - FS betyder Frøsamlerne, og FS-ID henviser til, at en sort får et FS-nummer, når den registreres i Frøsamlernes database. Eksempelvis har adoptionssorten 'Vestfyns Hjemstavngård', der er en sort sennep, FS-nummeret FS 0303. Nummeret er med til at identificere Frøsamlernes sorter i databasen og på Frølisten, og mindske risikoen for sammenblanding af sorter med næsten identiske navne, men forskellige oprindelser og historier

Fænotype - fænotypen er kombinationen af en organismes ydre kendetegn. Disse genspejler genotypen (se genotype). Fænotypen er resultatet af udveksling mellem genotypen og omgivelserne

Genotype - et individs genotype er dets genetiske sammensætning, der er bestemt af generne på dets kromosomer

HDRA - Henry Doubleday Research Association, det gamle navn på Storbritanniens førende økologiske haveorganisation, der nu hedder Garden Organic.

HSL - Heritage Seed Library. Den del af Garden Organic, der tager sig af plantegenetiske ressourcer. Dyrker og udsender frø af gamle sorter, fører database, adoptionsprogram m.m.

In Hortus – se In Situ

In Situ - In Situ bevaring af kulturplanter er dyrkning af dem i deres miljø, om det er på marken (On Farm), i haven (In Hortus) eller i naturen for de vilde slægtnings vedkommende.

KVANN - Frøsamlernes norske søsterorganisation.

Markedskassen - henviser til de frø og planter, der bliver solgt på de markeder, hvor Frøsamlerne er repræsenteret. Frøene til salg på markederne opformeres af Frøsamlernes medlemmer

Morfologi - læren om organismernes struktur og ydre form

NGB - Nordisk Genbank, nu NordGen. Forkortelsen står foran deres accessionsnumre

On Farm - se In Situ

OP-sort - frøægte, frøkonstante eller OP (open pollinated) sorter er alle de sorter, som giver frø og planter, der ligner forældreplanterne. De kan i modsætning til F1-hybrider bruges til egen frøavl

Proveniens – oprindeligt tilhørsforhold eller hjemsted

PØ - Landsforeningen Praktisk Økologi. Se mere på www.oekologi.dk

Repatriering - at hjemtage eller genindføre en sort eller plante til oprindelseslandet fra eksempelvis en udenlandsk genbank eller fra udenlandske frøfirmaer

SES-afprøvning - Afprøvning og bedømmelse af sorter til kommercielt brug i den moderne betydning sker indenfor afprøvningssystemet SES, der består af fire dele:

- Selvstændighed (S) - sorten skal være morfologisk (se morfologi) forskellig fra andre kendte sorter
- Ensartet (E) - sorten skal bestå af ens planter og have et homogent fænotypisk (se fænotype) udtryk
- Stabilitet (S) – sorten må ikke ændre udseende og egenskaber over generationer
- Sorten skal indenfor sin artsgruppe have et unikt navn

Sesam - Frøsamlernes svenske søsterorganisation.

Slægt - se sort

Sort - sort eller kultivar er den mindste enhed i det taksonomiske system (se taksonomi) for kulturplanter. Der er tre hovedrangtrin i systemet: slægt, art og sort. I den moderne betydning gælder betegnelsen kun, hvis sorten er afprøvet og godkendt efter fælles regler, der er vedtaget mellem UPOV-landene (se UPOV)

SSE - Seed Savers Exchange. Den store amerikanske frøsamlerorganisation. Koordinerer frøtilbud blandt mange tusinde medlemmer, fører dokumentering, demonstrationshave, database, frøbutik og online handelsafdeling. Nogle af deres sorter er af nordisk oprindelse, bragt til USA af indvandrere, og NordGen har arbejdet med repatriering af disse

Taksonomi - inddeling af et område i kategorier

UPOV - Union of Protection of New Varieties of Plants. UPOV blev oprettet ved den internationale konvention til beskyttelse af nye sorter af planter (UPOV 61). Konventionen blev vedtaget i Paris i 1961 og revideret i 1972, 1978 og 1991. Formålet med konventionen er at beskytte nye plantesorter ved hjælp af en intellektuel ejendomsret. Danmark tiltrådte konventionen i 1968

VIR - Vavilov Research Institute of Plant Industry. Den russiske genbank i Skt. Petersburg, hvorfra Frøsamlerne har repatrieret flere oprindeligt danske sorter - nogle indsamlet af russerne i 1920'erne, men forsvundet i DK